

Η θρησκευτική μεταρρύθμιση (1517-1555)

Ιστορία Β' Λυκείου Κεραμειών

Επιμέλεια: Ηλίας Τουμασάτος, καθ. ΠΕ78

Η ρωμαιοκαθολική εκκλησία σε κρίση

- ▶ Το ηθικό κύρος της ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας είχε αρχίσει να υποχωρεί από τα τέλη του μεσαίωνα:
- ▶ Διοικητική ανεπάρκεια
- ▶ Υπερβολική πολυτέλεια
- ▶ Ηθική διαφθορά πολλών αξιωματούχων της εκκλησίας

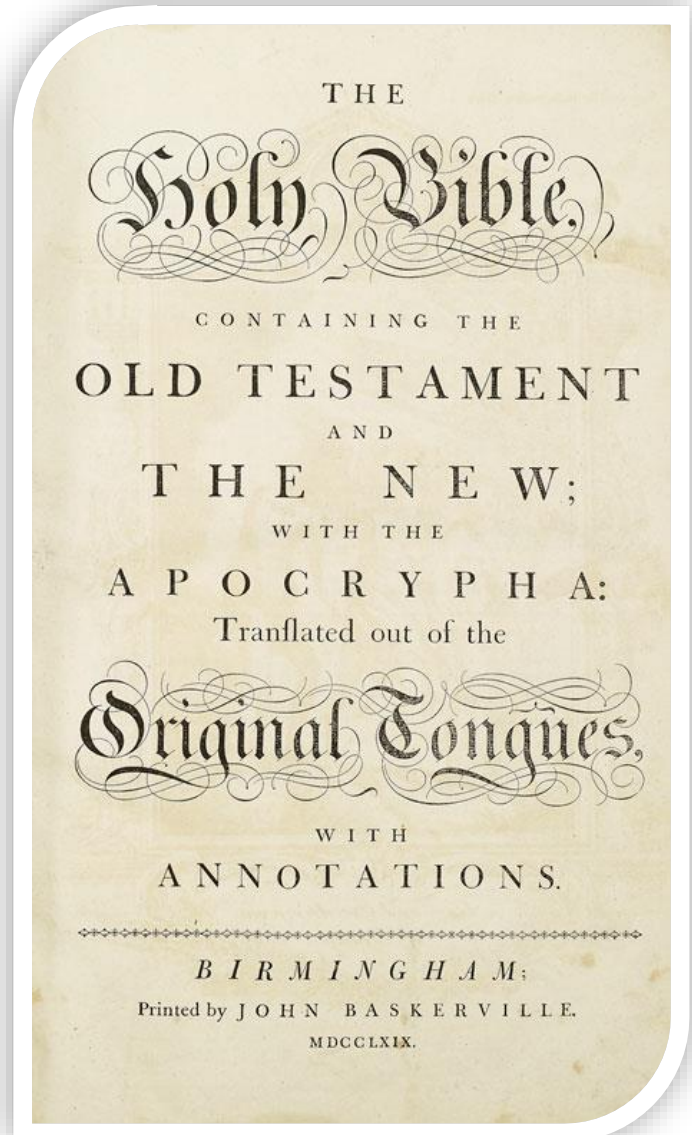
Η απειλή του κακού

- ▶ Ενώ ο κόσμος άλλαζε οικονομικά, κοινωνικά, πνευματικά...
- ▶ Οι περισσότεροι ιερείς του κατώτερου κλήρου ζούσαν μέσα στην αμάθεια
- ▶ Η εκκλησία συνέχιζε να ελέγχει τους πιστούς με την απειλή της τιμωρίας
- ▶ Εφεύρεση νέων τρόπων «άφεσης αμαρτιών» - συγχωροχάρτια

Οι ανθρωπιστές... αντιδρούν

- ▶ Οι φορείς του ανθρωπισμού εκδηλώνουν την αντίδραση στις αδυναμίες της Ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας
- ▶ Στόχος να αναζητήσουν το αυθεντικό πνεύμα του Χριστιανισμού
 - Μελέτη της Αγίας Γραφής χωρίς παρερμηνείες των σχολιαστών του Μεσαίωνα
 - Επαφή με τα αυθεντικά κείμενα
 - Πρόοδος της Τυπογραφίας
 - Μετάφραση Αγίας Γραφής στις διάφορες γλώσσες (πρώτο μισό 16^{ου} αιώνα)

Θρησκευτική και πολιτική κρίση

- ▶ Η κρίση στη ρωμαιοκαθολική εκκλησία είναι σύνθετο φαινόμενο, όχι μόνο θρησκευτικό
- ▶ Συνδέεται με το νέο πνεύμα που φέρνει η Αναγέννηση
- ▶ Πολιτικές διαστάσεις
- ▶ Οικονομικές διαστάσεις

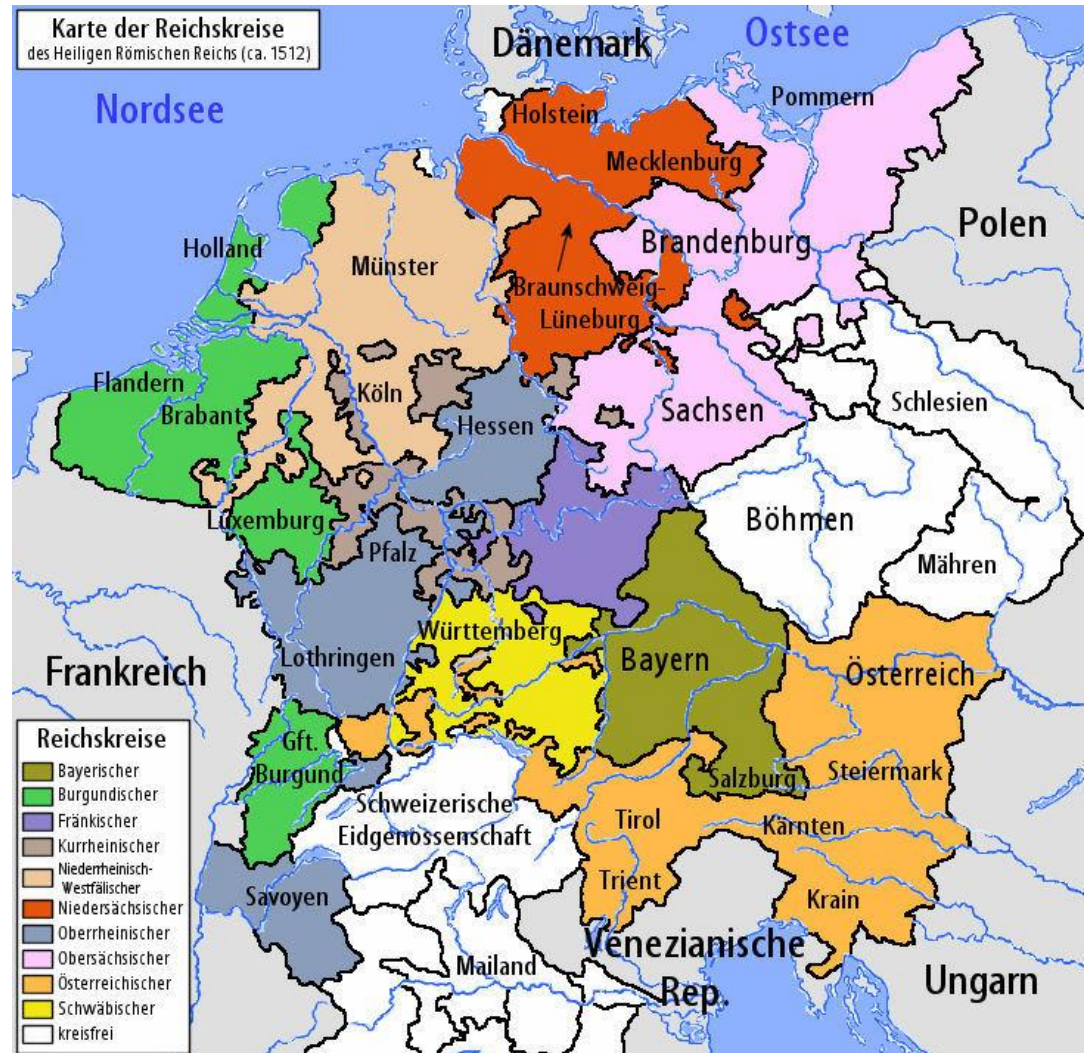

Η μεταρρύθμιση του Λούθηρου

Οι Γερμανοί αντιδρούν

- ▶ Η αντίδραση εκδηλώνεται κυρίως στις γερμανικές χώρες γιατί:
 - Επιβαρύνονταν από τα χρήματα που ζητούσε η καθολική εκκλησία για να χτίσει μεγαλοπρεπή κτήρια στη Ρώμη
 - Οι Ηγεμόνες των πολλών γερμανικών κρατιδίων ήθελαν να αυτονομηθούν
 - Από την Επирροή του Πάπα
 - Από την επικυριαρχία του Αυτοκράτορα της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους

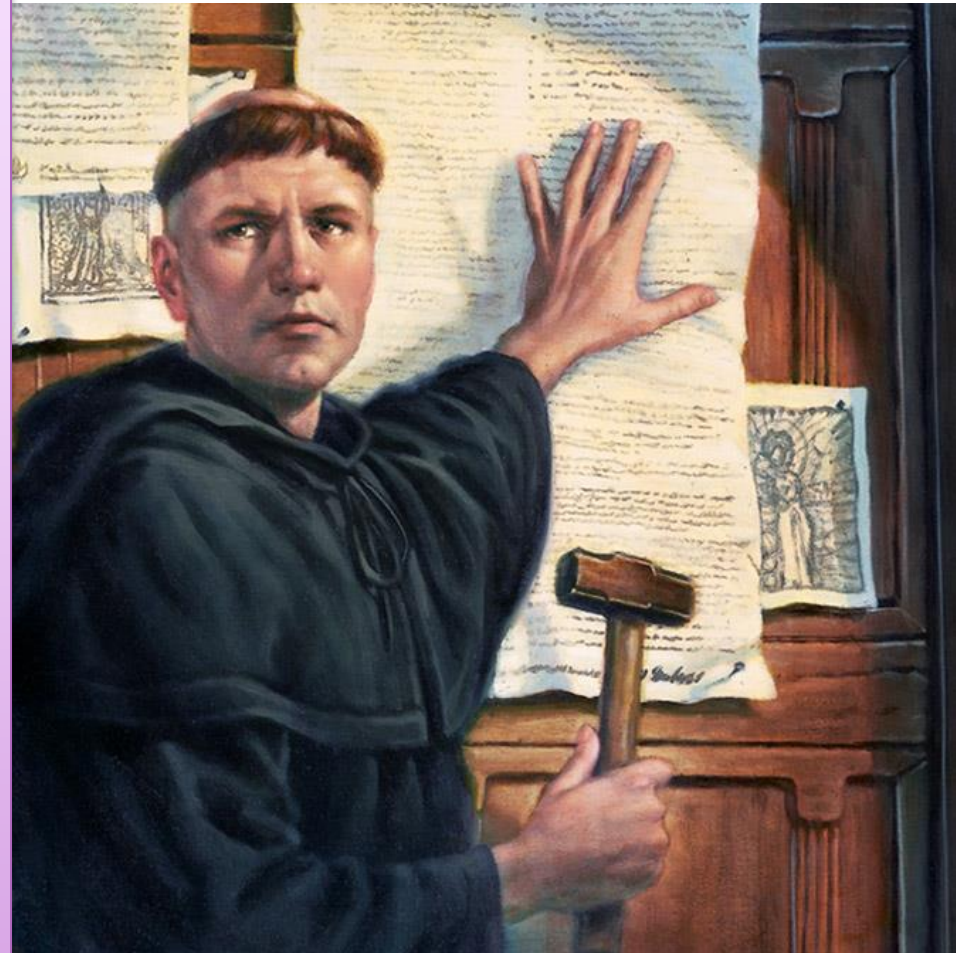
Αφορμή: Τα συγχωροχάρτια

- ▶ 1515: Ο πάπας Λέων 10^{ος} δίνει άδεια για μαζική έκδοση και πώληση συγχωροχαρτιών (=έγγραφα άφεσης αμαρτιών)
- ▶ Μοναχός Τέτζελ (Γερμανία). Διακινεί τα συγχωροχάρτια με εμπορικό τρόπο
- ▶ «Μόλις ακουστεί ο ήχος από τα χρήματα που πληρώνονται για το συγχωροχάρτι, οι ψυχές μεταπηδούν από το Καθαρτήριο στον Παράδεισο».

Οι 95 θέσεις του Λούθηρου

- ▶ Βιτεμβέργη, 1517 (Οκτώβριος) Ο Γερμανός μοναχός και θεολόγος Μαρτίνος Λούθηρος θυροκόλλησε έξω από εκκλησία τις «95 θέσεις»
- ▶ 95 θέσεις:
 - Καταδικάζουν τα συγχωροχάρτια
 - Αμφισβητούν τις απόψεις του Πάπα και για άλλα δογματικά ζητήματα

Πάπας vs Λούθηρος

- ▶ Ο Πάπας αφορίζει τον Λούθηρο
- ▶ Ο Λούθηρος καίει δημόσια το έγγραφο του αφορισμού του (την παπική βούλλα) το 1520.

Παρέμβαση του Αυτοκράτορα

- ▶ Ο Αυτοκράτορας της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας Κάρολος Ε'
 - Θορυβείται από τη θρησκευτική διαμάχη
 - Φοβάται μεγαλύτερη αναταραχή
 - Καλεί τον Λούθηρο σε απολογία στη Δίαιτα (= συμβούλιο ευγενών, κληρικών, αστών) της Βορμς

Η καταδίκη του Λούθηρου

- ▶ Ο Λούθηρος αρνείται να ανατρέψει τις απόψεις του
- ▶ Η Δίαιτα τον καταδικάζει ως αιρετικό και τον θέτει εκτός νόμου

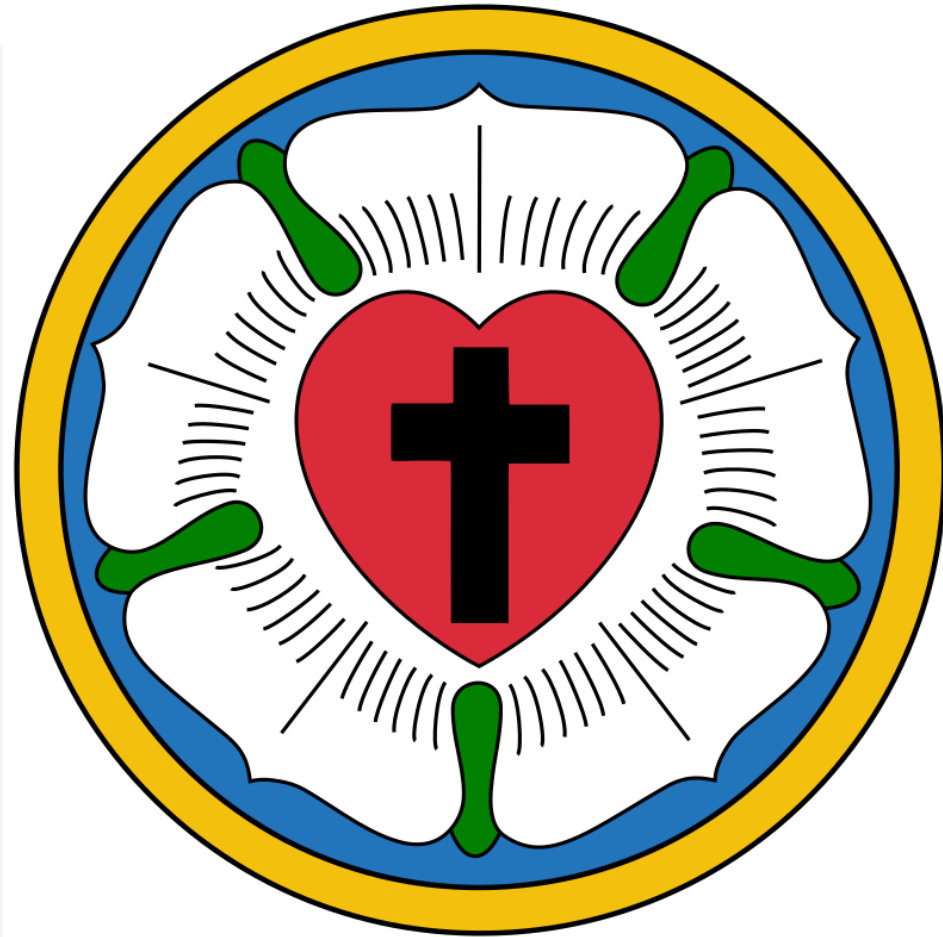
Η καταδίκη του Λούθηρου

- ▶ Ο Λούθηρος σώζεται χάρη στην παρέμβαση του ηγεμόνα της Σαξονίας (εκλέκτωρ = ένας από τους 7 ηγέτες της Γερμανίας που εξέλεγαν τον Αυτοκράτορα)
- ▶ Ο Λούθηρος βρίσκει καταφύγιο στον Πύργο του ηγεμόνα στο Βάρτμπουργκ

Επιδράσεις του κινήματος του Λούθηρου

- ▶ Δεν ήταν μόνο τοπικό θρησκευτικό κίνημα
- ▶ Γίνεται πυρήνας μιας ευρύτερης μεταρρυθμιστικής έκρηξης
- ▶ Επιδράσεις σε ολόκληρη τη Γερμανία και στη συνέχεια, στη Δυτική Ευρώπη
 - Στην πολιτική ζωή
 - Στην κοινωνική πραγματικότητα
 - Στην οικονομική ζωή

Το ρόδο του Λούθηρου, σύμβολο του Λουθηρανισμού

Διαμαρτυρόμενοι ή προτεστάντες

- ▶ 1529: Η Δίαιτα απορρίπτει τον Λουθηρανισμό
- ▶ Οι Γερμανοί ηγεμόνες –οπαδοί του Λούθηρου αντιδρούν – διαμαρτύρονται επειδή διώκονται για τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις
- ▶ Για τον λόγο αυτό ονομάζονται διαμαρτυρόμενοι ή προτεστάντες (< protestor = διαμαρτύρομαι)

Ομολογία της Αυγούστας

- ▶ 1530: Οι γερμανοί διαμαρτυρόμενοι υποβάλλουν στη Δίαιτα της Αυγούστας την «Ομολογία της Αυγούστας» (υπόμνημα με βασικές αρχές του λουθηρανισμού).

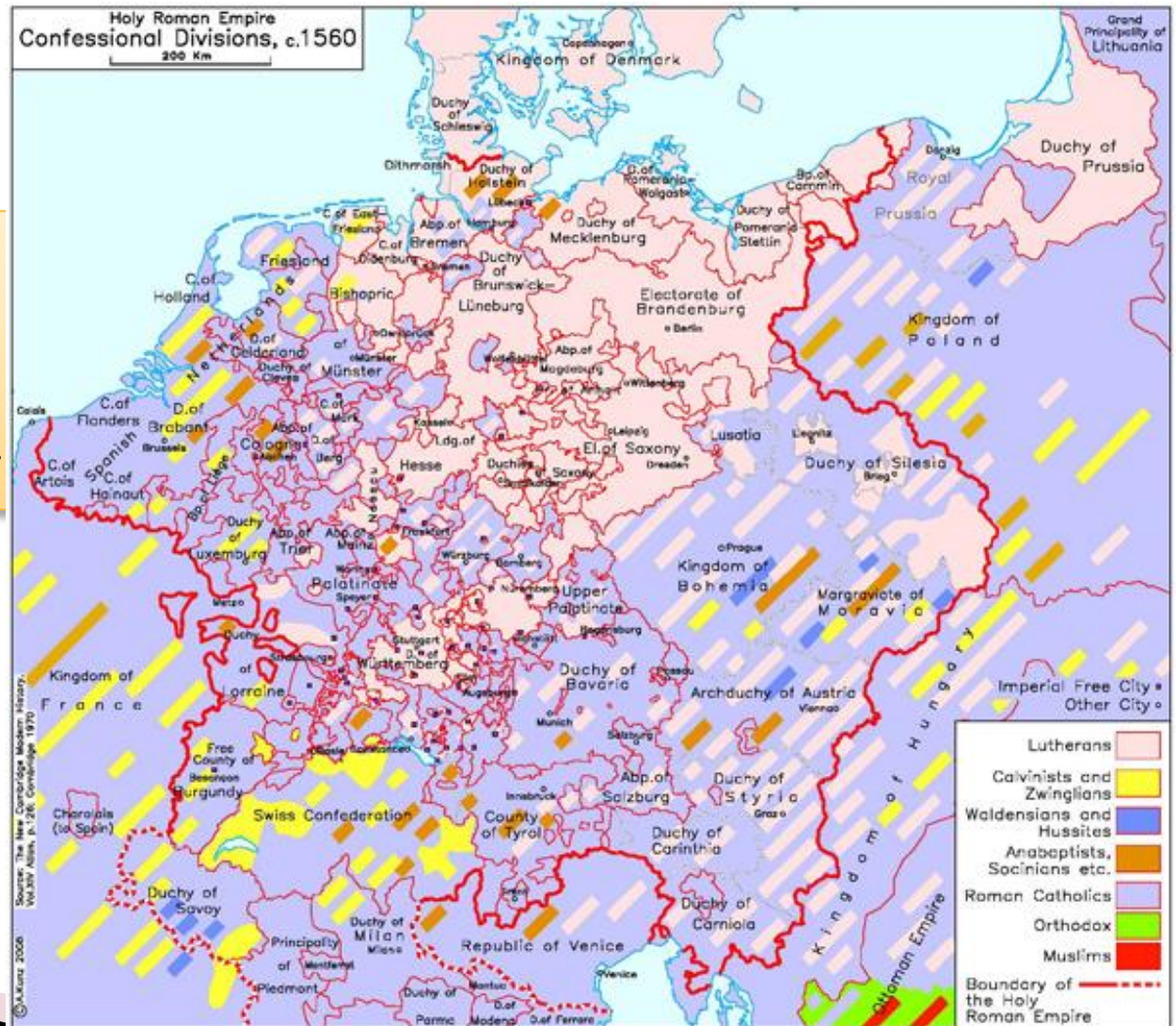
Εμφύλιος πόλεμος

- ▶ Η σύγκρουση μεταρρυθμιστών – αυτοκράτορα εξελίσσεται σε γενικευμένο εμφύλιο πόλεμο.
- ▶ 1555: Ο εμφύλιος τελειώνει. Ο Αυτοκράτορας συμβιβάζεται
- ▶ «Ειρήνη της Αυγούστας»
 - Ο Λουθηρανισμός αναγνωρίζεται ως νόμιμος
 - Κάθε γερμανός ηγεμόνας μπορούσε να επιβάλλει στην περιοχή του το δόγμα που επιθυμούσε

Διαίρεση της Γερμανίας

- Τα κράτη της Γερμανίας διαιρούνται σε καθολικά και προτεσταντικά.

Εξάπλωση στην Ευρώπη

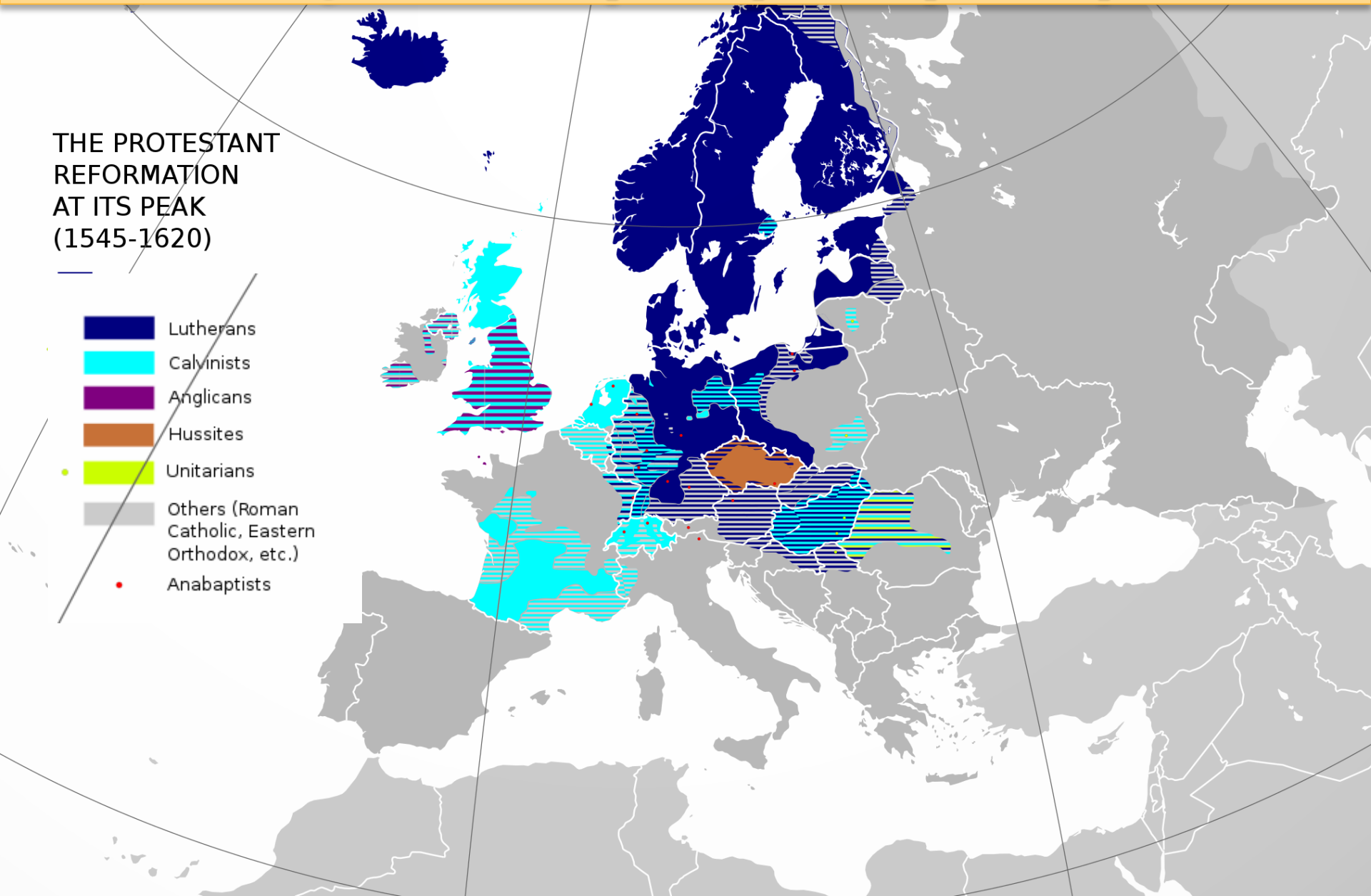
- ▶ Σκανδιναβικές χώρες
- ▶ Ελβετία: Ζβίγγλιος, Καλβίνος
- ▶ Καλβινισμός: Γαλλία, Κάτω Χώρες, Ελβετία, Σκωτία.
- ▶ Αντίδραση από Γαλλία, Κάτω Χώρες
- ▶ 1572: Νύχτα του Αγίου Βαρθολομαίου: Σφαγιάζονται 2000 Ουγενότοι (Καλβινιστές)
- ▶ Αγγλία: Αγγλικανική Εκκλησία (μετά τη ρήξη του Ερρίκου Η' με τον Πάπα)

Εξάπλωση στην Ευρώπη

THE PROTESTANT
REFORMATION
AT ITS PEAK
(1545-1620)

- Lutherans
- Calvinists
- Anglicans
- Hussites
- Unitarians
- Others (Roman Catholic, Eastern Orthodox, etc.)
- Anabaptists

Αντιμεταρρύθμιση

Η Καθολική εκκλησία αντιδρά στη μεταρρύθμιση

- ▶ Η επιρροή της καθολικής εκκλησίας συρρικνώνεται δραματικά
- ▶ Αποφασίζει να αντιδράσει δυναμικά.
- ▶ Μέτρα

Μοναχικά
τάγματα

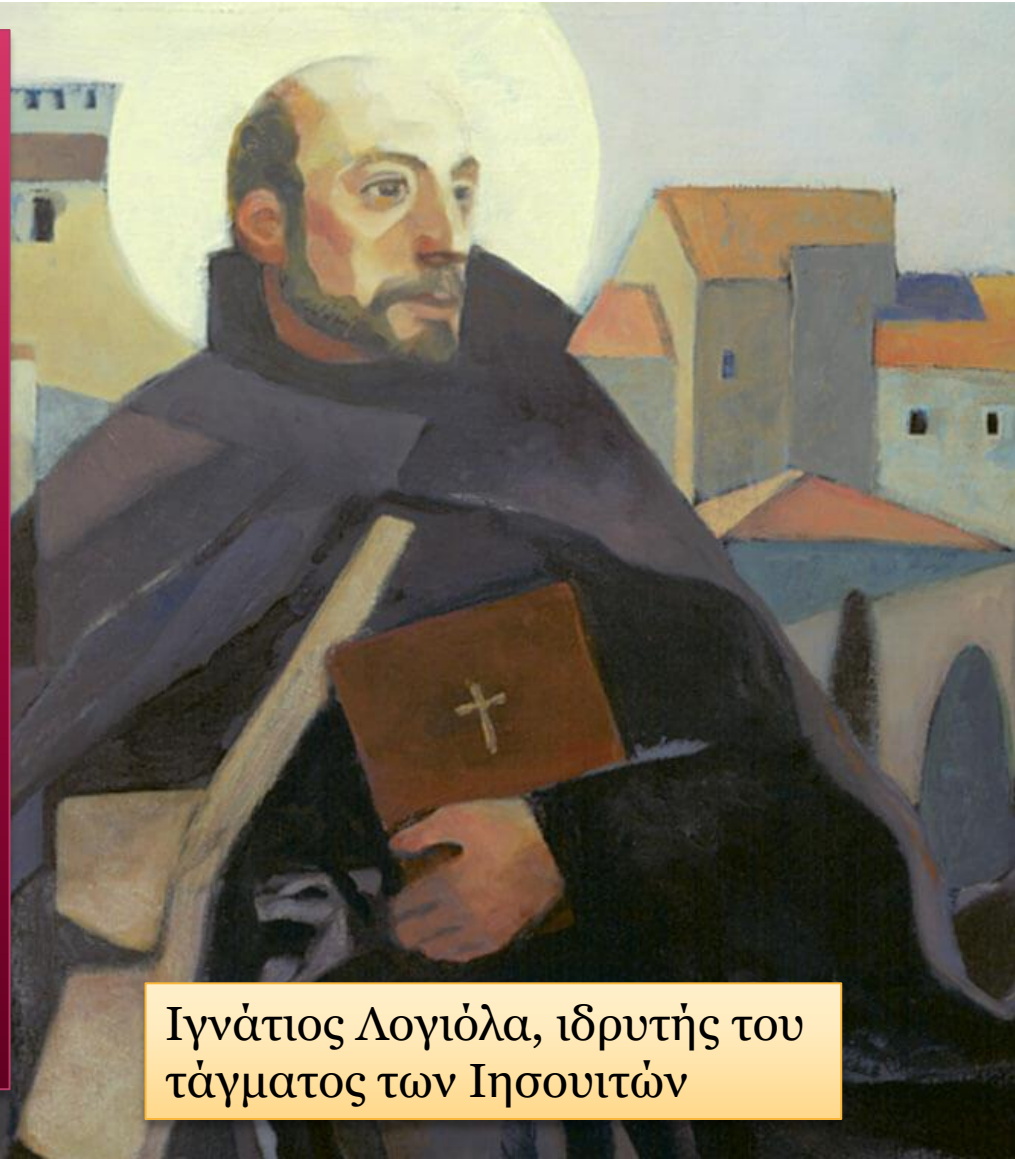
Ιερά
Εξέταση

Λογοκρισία

Σύνοδος
του Τρέντο

Μοναχικά τάγματα

- ▶ Υπήρχαν και στον Μεσαίωνα – Αναδιοργανώνονται
- ▶ Ιδρύονται νέα μοναχικά τάγματα
- ▶ Έργο: άσκηση προπαγάνδας με στόχο να βοηθήσουν την πνευματική – ιδεολογική επιβολή του καθολικισμού
- ▶ Μέσα
 - Ίδρυση και διαχείριση εκπαιδευτηρίων
 - Ίδρυση και διαχείριση νοσοκομείων
 - Ίδρυση και διαχείριση φιλανθρωπικών ιδρυμάτων
 - Έκδοση βιβλίων

Ιγνάτιος Λογιόλα, ιδρυτής του τάγματος των Ιησουιτών

Μοναχικά τάγματα

- ▶ Άγιος Φραγκίσκος της Ασίζης, ιδρυτής του τάγματος των Φραγκισκανών Μοναχών στον Μεσαίωνα
- ▶ Λέγεται ότι είχε περάσει και από την Κεφαλονιά και ότι ίδρυσε την Ιερά Μονή Σισσίων τον 13^ο αι.

Ιερὰ Εξέταση

- ▶ Μεσαιωνικός θεσμός, αναδιοργανώνεται με στόχο την καταστολή των μεταρρυθμιστικών ιδεών.
- ▶ Οι ιεροεξεταστές χρησιμοποιούσαν κάθε μέσο για να κάμψουν το φρόνημα όσων ήταν «αιρετικοί» κατά την Καθολική Εκκλησία.
 - Βασανιστήρια
 - Καύση στην πυρά (Autodafe)

Ιερὰ εξέταση

- ▶ Τζορντάνο Μπρούνο. Μαθηματικός, φιλόσοφος και αστρονόμος. Κάηκε στην πυρά επειδή θεωρήθηκαν αιρετικές οι απόψεις του για το σύμπαν

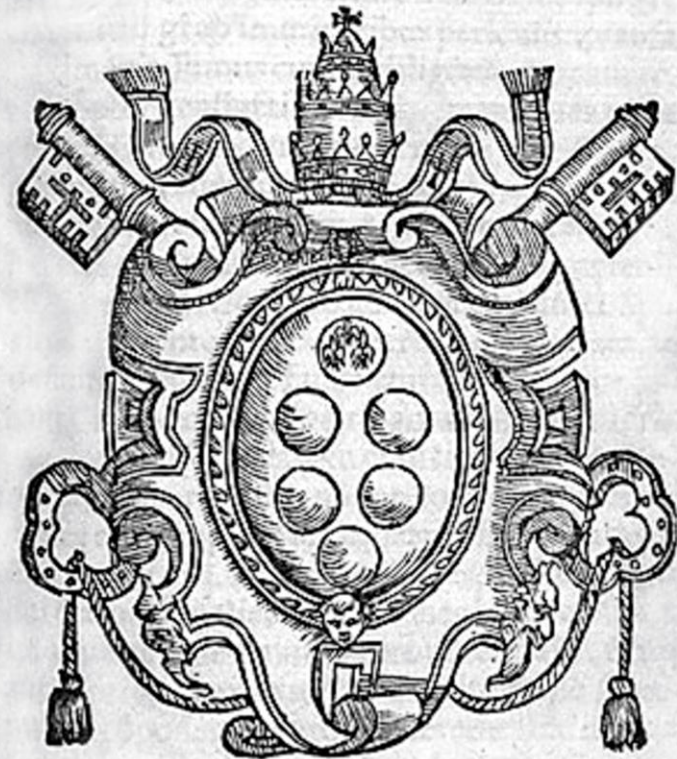

Λογοκρισία

- ▶ Τα βιβλία που εξέδιδαν οι μεταρρυθμιστές βοηθούσαν αποφασιστικά στη διάδοση των ιδεών τους.
- ▶ Καθολική εκκλησία:
 - Ιδρύει στη Ρώμη Συμβούλιο Λογοκρισίας
 - Το Συμβούλιο συντάσσει «Κατάλογο Απαγορευμένων Βιβλίων» (Index Librorum Prohibitorum)
 - Απαγορευμένα βιβλία: όσα περιείχαν αιρετικές θέσεις κατά την άποψη της Καθολικής Εκκλησίας
 - Θεολογικά
 - Φιλολογικά
 - επιστημονικά

INDEX LIBRORVM PROHIBITORVM,

CVM REGVLIS CONFECTIS
per Patres a Tridentina Synodo delectos,
auctoritate Sanctiss. D.N. Pij IIII,
Pont. Max. comprobatus.

VENETIIS, M. D. LXIIII.

Σύνοδος του Trento (Τριδέντου)

- ▶ 1545. Στο Τρέντο της Ιταλίας
- ▶ Η Καθολική Εκκλησία προσπαθεί να θεραπεύσει τις αδυναμίες της, τα «κακώς κείμενα» που έφεραν το νέο σχίσμα
- ▶ Έργο της συνόδου:
 - Ηθικοπνευματική ανασυγκρότηση
 - Αποσαφήνιση του καθολικού δόγματος

Συνέπειες της Μεταρρύθμισης

Συνέπειες της μεταρρύθμισης

Τέλος της
θρησκευτικής
ενότητας της
Δυτικής Ευρώπης

Διαμόρφωση
εθνικών
ταυτοτήτων

Συμβολή στην
ανάπτυξη του
κοινοβουλευτισμού

Συμβολή στην
ανάπτυξη του
καπιταλιστικού
συστήματος

Αλλαγή στις
κοινωνικές σχέσεις
και αντιλήψεις

Νέα ρεύματα σε
επιστήμες, τέχνες,
παιδεία

Το τέλος της ενότητας

- ▶ Τέλος της θρησκευτικής ενότητας στη Δυτική Ευρώπη
- ▶ Αλλαγή του χάρτη με μακροχρόνιες πολεμικές συγκρούσεις
- ▶ Η Ευρώπη χωρίζεται σε τμήματα με διαφορετικό προσανατολισμό
 - Ιδεολογικό
 - πολιτικό

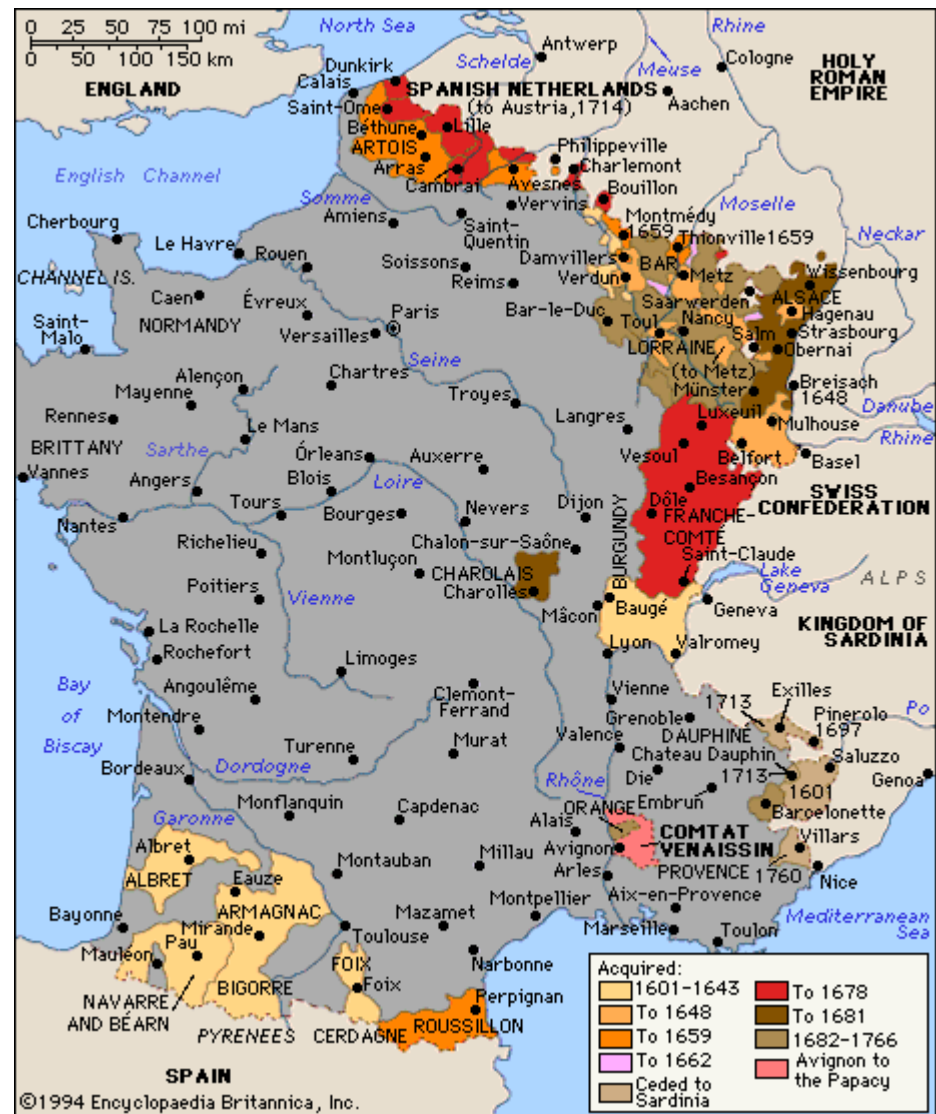
Εθνικές ταυτότητες

- Διαμορφώνονται στην Ευρώπη εθνικές ταυτότητες (συνδέεται και με το μεταρρυθμιστικό κίνημα)

Γαλλία

- ▶ Β' μισό 17^{ου} αι. Η Γαλλία κλονίζεται από θρησκευτικές διαμάχες
- ▶ Οι βασιλείς προσπαθούν να διατηρήσουν την ενότητα της χώρας.

Ολλανδία

- ▶ Η Ολλανδία (Καλβινιστές) αποσπάται από την (καθολική) Ισπανία (1588)

Γερμανία

- ▶ Οι Γερμανοί αυτοκράτορες προσπαθούν να επιβάλλουν την ενότητα – με δυναμική επιβολή του καθολικισμού.
- ▶ Αυτό οδηγεί στον Τριακονταετή Πόλεμο (1618-1648) που θα εξαπλωθεί σε όλη τη δυτική Ευρώπη

THE THIRTY YEARS' WAR

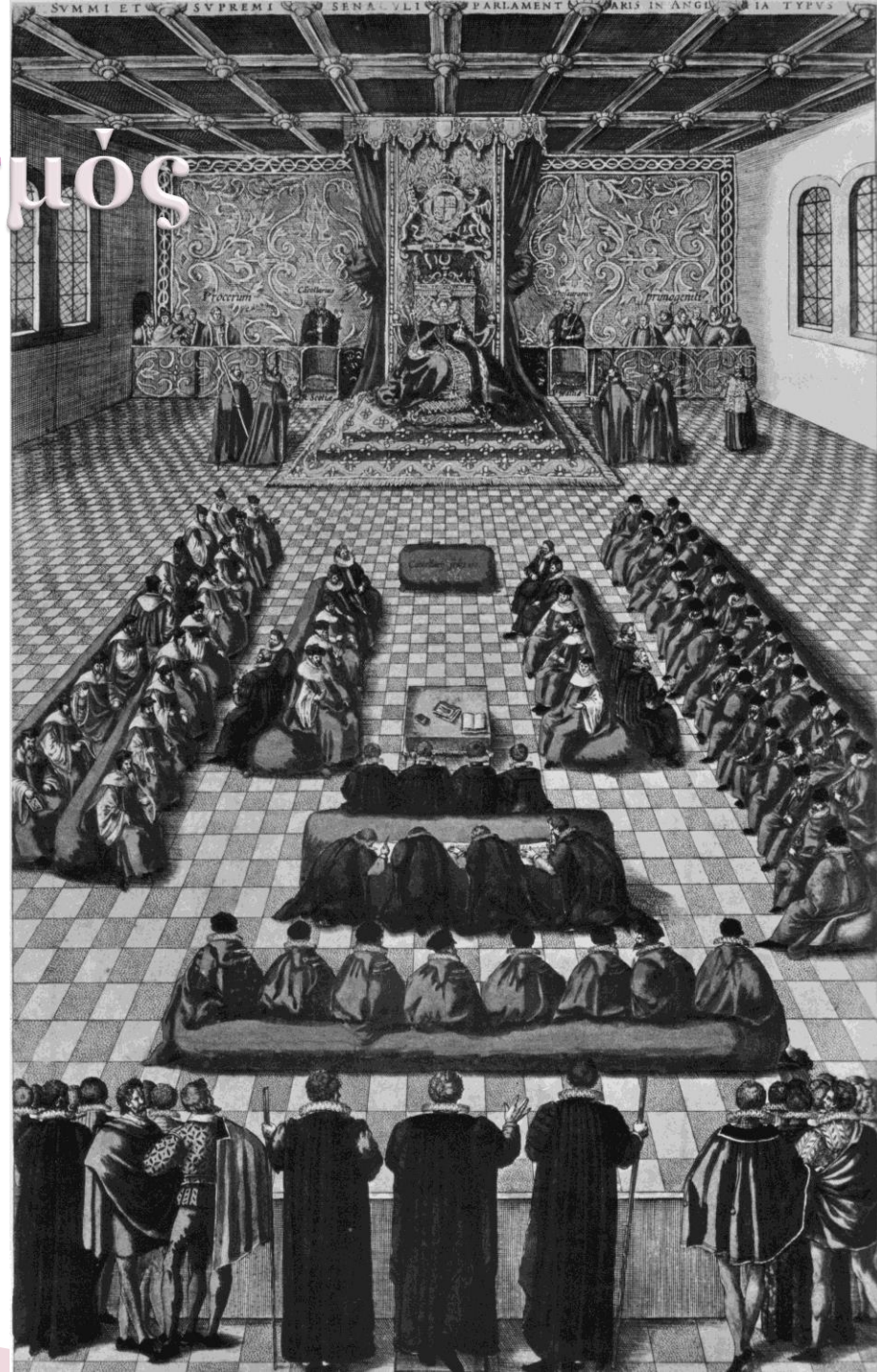
- Country or area with a Protestant majority
- Habsburg Spain
- Habsburg Austria

- ① 1620-1623: Defeat of the Czechs and the Electoral Palatinate
- ② 1625-1629: Intervention and defeat of Christian IV of Denmark
- ③ 1630-1632: Intervention of Gustavus Adolphus of Sweden
- ④ 1635: Intervention of France against Spain and the Emperor
1642: Occupation of Roussillon
1643: French victory at the Battle of Rocroi
- ⑤ 1645-1648: Turenne's and Sweden's campaign in Germany

0 500 km

Κοινοβουλευτισμός

- ▶ Η Μεταρρύθμιση, ιδίως ο Καλβινισμός, είχε δημοκρατικό πνεύμα.
- ▶ Όπου επικράτησε, συνέβαλε στην ανάπτυξη του κοινοβουλευτικού συστήματος (δηλαδή να υπάρχουν αντιπρόσωποι του λαού που συμμετέχουν στην εξουσία)

Καπιταλισμός

- ▶ Η μεταρρύθμιση υποστηρίζει την ελευθερία της ατομικής δραστηριότητας (ελεύθερη οικονομία, ελεύθερη επιχείρηση)
- ▶ Συμβάλλει στην ανάπτυξη του καπιταλιστικού (κεφαλαιοκρατικού) συστήματος [που βασίζεται στην ελεύθερη οικονομία]

Διαφορές στους ρυθμούς ανάπτυξης

- ▶ Ολλανδία, Αγγλία, ΗΠΑ
- ▶ Πρωταγωνιστούν:
 - Στις πολιτειακές μεταβολές
 - Στις οικονομικές εξελίξεις

Χώρες όπου επικράτησε η μεταρρύθμιση

- ▶ Ισπανία, Πορτογαλία, Ιταλία: σημαντική υστέρηση στις εξελίξεις
- ▶ Γαλλία: Χρειάστηκε η Γαλλική Επανάσταση για να μπορέσει να παρακολουθήσει την ανάπτυξη της Αγγλίας

Καθολικές χώρες

Αλλαγές στη νοοτροπία

- ▶ Η Μεταρρύθμιση δίνει έμφαση στην αυτονομία της δράσης του ατόμου
- ▶ Αυτό φέρνει μεταβολές
 - Στις κοινωνικές αντιλήψεις (νοοτροπία)
 - Στις κοινωνικές σχέσεις

Νέα ρεύματα

- ▶ Επιστήμες
- ▶ Γράμματα
- ▶ Τέχνες
- ▶ Διάδοση της παιδείας
 - Από τους διαμαρτυρόμενους
 - Και από τους καθολικούς

Peter Paul Rubens
Η προσκύνηση των
Μάγων
(Αντιμεταρρύθμιση),
1624

